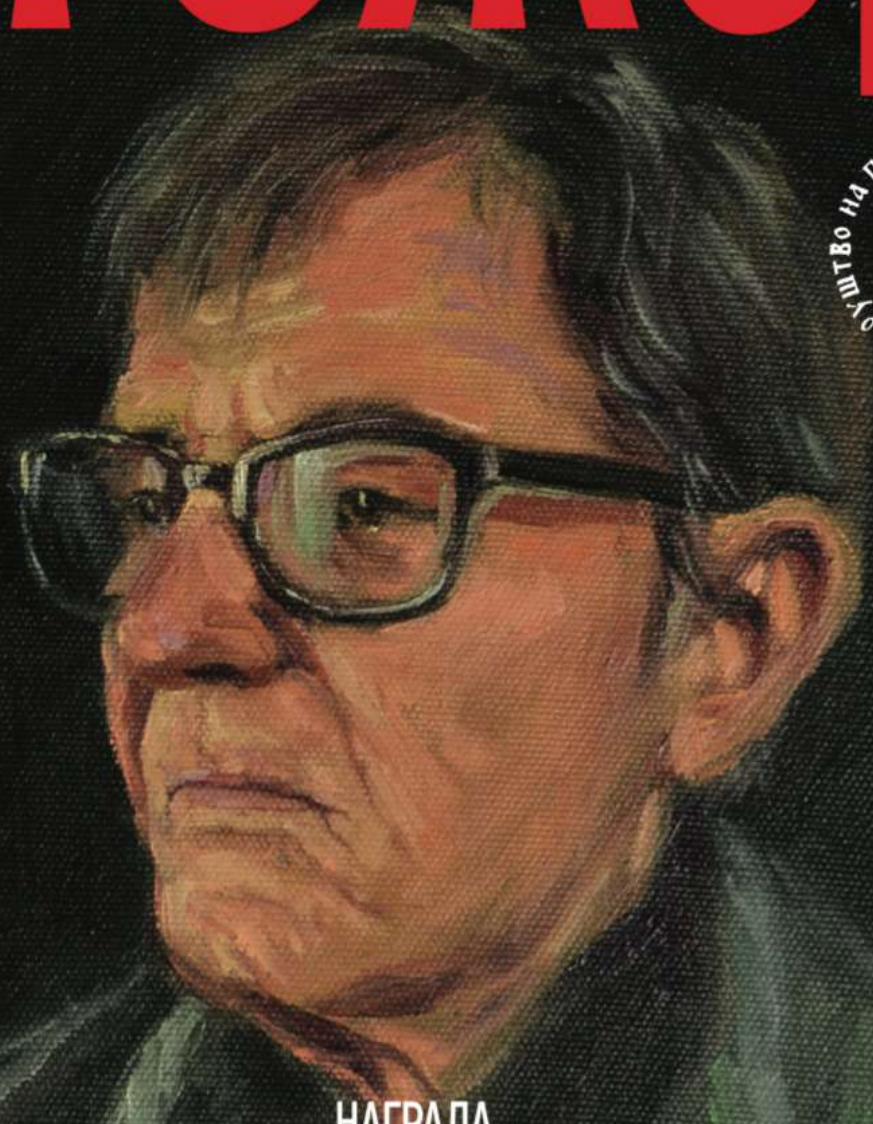

СТОЖЕР

ISSN 1409-6005

СТАВ

Ангелина Бановиќ-
Марковска

АМАРКОРД

Адем Абдулаху

НАГРАДА

„ДАНИЦА РУЧИГАЈ“

НАГРАДА

„КАРАМАНОВ“

НАГРАДА

„ГРИГОР ПРЛИЧЕВ“

ВИЗИЈА

ЗА ДПМ

Жарко Кујунџиски

РАЗГОВОР СО

Атанас Вангелов

*Никојаш досеја не сме имале појава, во исто време и на
исто место, на толку многу надарени писатели со толку
солидни и детални увиди во функционалниот ѝисма како
на класичната, така и на модерната литература.“*

Атанас Вангелов

СТАВ

ЗА ЈАЗИЧНИТЕ И ИДЕНТИТЕТСКИТЕ СЛОБОДИ

Ангелина Бановиќ-Марковска

Поради актуелните случувања кои веќе извесно време се во фокусот на нашата надворешна политика, но и академска јавност, преовладува впечатокот дека како општествено-историска конструкција, како продукт на специфични социокултурни, политички и идеолошки процеси, идентитетот отсекогаш бил и останал еден од најважните културно-теориски концепти во хуманистичките науки и во политичките доктрини, кај нас и во светот. Обемната издавачка продукција сврзана со идентитетските теми и дилеми само го потврдува реченово, но и покрај тоа сериозно ме загрижува разорното влијание што го остава врз нас убиствениот резон на племенските идентитетски концепции. Робувајќи им на предрасудите од минатото, тие не само што ја продолжуваат драмата која би можела скапо да нè чини сите, туку манифестираат една манихејска логика која не прифаќа дека колективната меморија на соседот може да е еднакво легитимна со нивната.

Ќе тргнам затоа од фактот дека, како примарни идентитетски обележја, јазикот и името биле и останале најважните свидетели за традицијата и колективно помнење на мојот народ, кој за одреде-

ни историски настани и личности има различна меморија од меморијата на своите соседи. Тоа само ја потврдува тезата дека, произлезени од различни политички „стратегии“, националните идентитети како општествено-историски конструкции, не ретко знаеле да го разбудат *колективното имагинарно* на своите соседи, бранувајќи ги кај нив постојните стереотипи и предрасуди. Но, со оглед на тоа дека не постојат предрасуди за истото, туку само за различното, прашањето за *македонскиот идентитет* (како чисто „македонска работа“ која се провлекува од средината на 19 век), за нашиот источен сосед и денес е причина за политички недоразбирања и несогласувања.

Мислам на перцепцијата којашто за терминот „Македонец/македонски“ ја има актуелната бугарска историографија. Користен уште од времето на Мисирков, Чуповски, Делчев, за неа овој термин е само „историска контроверза“, „регионим“ испразнет од етничка содржина и припадност, околу кој се ломи сега работата на Заедничката комисија за историски и образовни прашања, задолжена за објективно толкување на историските настани и личности (како, на пример, националната припадност на Гоце Делчев, или прашањето за ВМРО и окупацијата на Македонија од страна на Бугарија), застапени во учебниците на нашите две соседни држави. И тоа сè поради погрешното убедување дека историската вистина, за нив, може да биде само една, со што драматично се усложнува почнатиот дијалог за добрососедство, отежнувајќи ги – со чест на исклучоци – и онака крвките македонско-бугарски односи.

Ќе се вратам сега на прашањето за јазикот. Нема никави дилеми дека јазикот е стожер на културниот идентитет, а јазичната разновидност е стожер на секоја разновидност. Можеби затоа сите ние имаме потреба за еден *идентитетски јазик*, како за папочна врска која ни дава чувство на припадност и која јазичната слобода ја става пред верската. Ако е така – а така е – тогаш не треба да зачудува зошто дискриминирачката политика на Бугарија по однос на нашиот јазик ја доживуваме како загрозувачка и опасна за нашата национална посебност.

Имено, промовирајќи ги своите етнонационалистички ставови пред светската научна и културна јавност, официјалната бугарска политика повеќе од половина век се обидува да го негира постојењето на македонскиот јазик и неговата историја. Едно такво анахроно толкување беше (ре)презентирано и неодамна, на 7 мај 2020 година, во една политичка публикација издадена од Бугарската академија на науките. Насловена „За официјалниот јазик на Република Северна Македонија“, таа ја обелодени „единствената“ позиција на бугарската наука околу идејата за „бугарскиот карактер на македонскиот јазик“ и рамковната позиција на бугарската влада за ревидирање на националниот идентитет на Македонците. Иронијата да

биде поголема, ова ултимативно бугарско гледиште воскресна непосредно пред Одлуката за отпочнување на пристапните преговори на нашата држава со Европската Унија, наметнувајќи се пред светската јавност како научна „вистина“ за 70-годишниот спор што нашиот источен сосед го води со нас околу нашиот јазик, историја и култура. Затоа, и покрај позитивните реакции на дел од бугарската интелектуална елита, оспорувањето на најелементарните човекови права – *мајчиниот јазик и националната самоопределба* – го доживуваме и денес како психички облик на една институционално водена тортура со која, од страна на официјалната бугарска политика, се осуетува една од најголемите цивилизациски придобивки – *правото на посебност за секоја нација*. Иако на сите здраворазумни луѓе им е совршено јасно дека ниту една држава на светот не би смеела да го негира официјалниот јазик на друга држава, доведувајќи ги во прашање суверенитетот и атрибутите на нејзината државност, не треба ли да се запрашаме што, всушност, стои зад синтагмата „меѓуетничко недоразбирање“?

Зад ова изнудено несогласување меѓу нашите две држави стојат стратегиите на едно *полиетничко имагинарно* кое со некритичкото навраќање кон сопственото фантазмагорично минато, ја отсликува желбата на официјалната бугарска политика да ги направи вирулентни денес старо-новите предрасуди и комплекси, кои не само што ги откриваат траумите на Санстефанска Бугарија туку се и обид да се стекне легитимитет за сопствените стратегии пред Европската Унија. Но другата страна од „приказната“ ја покажува јасно својата национална самосвест и сознанието дека, во „најромантичниот“ дел од бугарската историја (периодот кога се градела нивната нација), творците на бугарскиот национален идентитет практикувале еден „стратешки синкретизам“ – постапка со која во официјалното

дефинирање на себеси по однос на другите, некритички се „по-зајмувале“ најважните настани и личности од историјата на блискиот сосед. Секако, не мислам дека се работи тука за отсуство на толеранција кон другоста, туку за неподготвеноста на официјалната бугарска политика да ја признае денес *разноликоста*, како позитивен идентитетски квалитет кај својот сосед и кај своето македонско малцинство, ослободувајќи нè сите од хегемонистичкиот поглед и тиранијата на другоста за која пишуваše и Цветан Тодоров во книгата „Страв од варварите“.

Прашањето кое ми се наметнува сега е дали оваа европска држава – потписничка на Декларацијата за човековите права од 1948, на Женевската конвенција од 1949, на Конвенцијата на Обединетите нации од 1984 и на Универзалната декларација на УНЕСКО од 2002 година – ќе покаже доволно демократски и цивилизациски капацитети да ги согледа реално и да ги прифати конечно, клучните принципи на Европската Унија која нема за цел да ги избрише спецификите на државите кои ја сочинуваат, туку да ги обедини, зашто плуралноста е основата на европското единство од култури и локални мемории, збир од сите лингвистички, верски и други припадности. Поткрепа за ова мое размислување, и за мојот став, наоѓам кај Улрих Бек („Космополитска Европа“), според кој само народите кои во својата егзистенцијална перспектива успеале да ја опфатат (и) гледната точка на другоста, научиле повеќе за себе и за светот. Впрочем, самото прифаќање на ова сознание и неговото вградување во официјалната надворешна политика на нашиот источен сосед, може да го (ре)активира вертикалниот систем на меѓусебна соработка, и на Балканот и во Европската Унија, отфрлајќи го регионалниот антагонизам кој во *различноста* на блиските соседи гледа закана за својата „посебност“. Единствено што сè уште ми изгледа фалшиво

тука е сериозното отсуство на солидарност и одговорност кај постојните членки на ЕУ, чувства кои се раѓаат само кај тие што навистина избрале да градат заедничка иднина. Оттаму, и покрај сознанието дека тешко можеме да си ја замислиме иднината без поимот *етничкост* (како начин да проговориме за својата колективна идентификација), она што навистина ни треба сега е да ја отфрлиме *идентификациската исклучивост* и нејзиниот симплифициран светоглед и да ја прифатиме идејата за *културна плуралност*, зашто не постои „природен“ идентитет кој би можел да биде наметнат сила. Постојат само политички идентитетски стратегии, кои или нè фасцинираат или нè фрустрираат... Затоа е најдобро, за сите нас, да прифатиме дека треба (и може!) да живееме во еден плурален свет во кој нашето самопотврдување нема да резултира со потчинување или негирање на Другиот, туку со признавање на неговата посебност.

Ангелина Бановиќ-Марковска е доктор на науки, книжевен теоретичар и есеист, редовен професор на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје и визитинг професор на Докторските студии по културологија и на додипломските студии по Општествено-хуманистички науки при Универзитетот „Јосип Јурај Штросмаер“ во Осиек (Хрватска). Застапена е во меѓународни зборници и списанија, во земјава и во странство. Автор е на седум теориски книги и две книжевни антологии. Член е на Друштвото на писателите на Македонија и добитник на наградата „Димитар Митрев“ за најдобра есеистичка книга (*Дискурс и екскурс: за книжевноста и културата*), во 2017 год.

ВО ОДБРАНА НА МЕМОРИЈАТА

ЛАФ-МУАБЕТ СО... СОФЕ ШТЕРЈОСКИ

Тој е еден од најголемите хумористи и сатиричари кај нас: 186 сантиметри. Роден е од објективни причини пред дваесет и пет-шест години во село Лавчани, Кичевско. Плата прима од Радио Скопје, во чии бранови редовно плива и се дави со чичко Аврам. На многумина им е познат и по своите напишани и објавени „Силни слабости“. Нема кредит, а тврди дека е Југословен. Намерно прави грешки, за да има од што да се учат помладите.

За овој наш муабет, Софе, ти ќе ја сносиш вината?

– Затни ги ушите, ќе ја кажувам вистината!

Тогаш, почни со нешто за сечиј вкус!

– Кога минусот е правец, скршнувањето е плус!

Студираш книжевност. Што од тоа сфати?

– Приказните се делат на реалистични и реферати.

Некои писатели имаат приватни критичари веќе?

– Саксијата не може од тиквата да направи цвеќе!

Се чини, чесните сè почесто остануваат сами!

– Во силните аплаузи и пцовките значат – амин.

Сите за заштита и позадина се гладни?

– За голите е подобро да нема никој зад нив!

Кои луѓе во животот најмногу ти пречат?

– Во огнот на револуциите јагниња што печат!

Значи, Софе, ти секогаш си остануваш ист!

– Аа, жими бога, јас сум – атеист!

Дај им нешто на потрошувачите на знаење.

– По влегувањето в продавница, нема каење!

Но може поинаку, уште сме млади...

– Горе гори, долу чади.

И, како да ги оживееме културните домови?

– Од бранувањето на јавноста можат да се удават и најголемите сомови!

Ајде, Софе, снижи го тонот малце!

– Таман сиромавиот на оро се фати – засвираа валцер!

На крајот нешто под точка – разнo?

– Со атомска бомба, не се пука во празно!

Ако е за аир, доста! Што друго да речеме?

– Имаш право... Може да пресечеме...

*Муабетот ѝ го водеше: Киро Донев
ОБЈАВЕНО ВО „ВЕЧЕР“
22 март 1975 година*

Издавач:

Друштво на писателите на Македонија

За издавачот:

Соња Стојменска-Елзесер
(претседател на ДПМ)

Издавачки совет:

Мито Спасевски (претседател)

Редакција:

Трајче Кацаров
(Главен и одговорен уредник)
Виолета Танчева-Златева
Делвина Крлуку
Живко Грозданоски
Александра Јуруковска
Марија Гиревска

Лектор и коректор:

Виолета Танчева-Златева

Портрет за насловна страница:

Владимир Илиевски

Дизајн:

Бранко Прља

Ул. Максим Горки бр.18, 1000 Скопје,
РС Македонија
Тел./факс: 02/3228-039,
e-mail: redakcijastozer@gmail.com

Печати:

Алма Графика – Скопје

Жиро Сметка: 300000000590669

Депонент: Комерцијална Банка А.Д.
Скопје

ДПМ за „Стожер“

Со решение бр.02-410/1 од
9.7.1996 година Секретаријатот за
информации „Стожер“ е запишан во
регистарот на весници и за него се
плаќа данок по повластена даночна
стапка. Ракописите и фотографиите
не се враќаат. Ревизијата излегува
со финансиска поддршка од
Министерството за култура на РСМ.

